



Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(2): 1328-1343.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.398](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.398)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>



ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sosyal Turizme Yeni bir Bakış: Türkiye'nin Alternatif Kamp İncelemesi

Hilal AKDEMİR, Bilim Uzmanı, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, e-posta: akdemirhilal@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7684-1004>

Öz

Sosyal turizm, Avrupa ülkelerinde genellikle dezavantajlı bireylerin sosyal yaşama katılımını arttırmak ve eşit bir toplumsal yapı oluşturmak amacı ile uygulanan bir turizm stratejisidir. Türkiye'de ise sosyal turizm uygulamaları ve akademik alana yansımaları oldukça kısıtlı olmakla birlikte genellikle bu uygulamalar belediyelerin imaj çalışmaları için yapılmaktadır. Buna rağmen, Antalya'da bulunan Türkiye'nin Alternatif Kamp uygulaması Avrupa Sosyal Turizm uygulamalarına örnek bir modeldir. Bu araştırmanın amacı, örnek vaka olarak 'Alternatif Kampı' inceleyerek ülkemizde uygulanan sosyal turizme yeni bakış açısı getirmektir. Araştırma etnografik alan araştırması yöntemi kullanılarak tamamlanmıştır. Araştırma verileri katılımcı gözlem metodu, yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler ve ikincil belgeler ile toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre (1) erişilebilirlik, (2) çeşitlilik, (3) bütünlük kapsayıcı bir sosyal turizm uygulamasının 3 temel bileşenidir. Araştırma sonucunda sosyal turizm kavramına yeni bir tanım önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Turizm, Kapsayıcı Turizm, Dezavantajlı Bireyler, Sosyal Entegrasyon, Erişilebilir Turizm, Çeşitlilik, Bütünlük.

Makale Gönderme Tarihi: 03.01.2020

Makale Kabul Tarihi: 14.04.2020

Önerilen Atf:

Akdemir, H. (2020). Sosyal Turizme Yeni bir Bakış: Türkiye'nin Alternatif Kamp İncelemesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1328-1343.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.



Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(2): 1328-1343.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.398](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.398)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>



RESEARCH PAPER

A New Perspective to Social Tourism: Examining the Turkey's Alternative Camp

Hilal AKDEMİR, MSc. Boğaziçi University, İstanbul, e-mail: akdemirhilal@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7684-1004>

Abstract

Social tourism is a tourism strategy practicing in European countries generally to increase the social integration of disadvantaged people and to create an equal social structure. In Turkey, the practices and academic researches about social tourism is lack and the existed ones are generally for municipality reputation performances. Despite this, the 'Alternative Camp' practice of Turkey which is in Antalya, is an example case to European social tourism models. This research aims to bring a new perspective to social tourism practices in Turkey by investigating the case of Alternative Camp. The research has been completed by using ethnographic case research methods. To gather data, face to face semi structured interviews, participatory research methods and secondary data has been used. According to research findings there are three components for an inclusive social tourism practice as; (1) accessibility, (2) diversity, (3) integrity. As a result, a new definition for social tourism has been proposed.

Keywords: Social Tourism, Inclusive Tourism, Disadvantaged People, Social Integration, Accessible Tourism, Diversity, Integrity.

Received: 03.01.2020

Accepted: 14.04.2020

Suggested Citation:

Akdemir, H. (2020). A New Perspective to Social Tourism: Examining the Turkey's Alternative Camp, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(2): 1328-1343.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Avrupa ülkelerinde sosyal turizm, dezavantajlı grupları sosyal aktivitelere dahil ederek daha iyi bir yaşam sağlamak için uygulanan bir turizm stratejisidir. Bu dezavantajlı gruplar engelli, düşük gelirli aileler, gençler, yaşlılar, işçiler, bağımlar veya kronik hastalıkları olan insanları içermektedir (McCabe, 2015: 12). Genel olarak, sosyal turizm konusunda kapsamlı bir akademik literatür olmamasına rağmen, çeşitli uygulamalar ve organizasyonlar mevcuttur. Mevcut literatür, uygulanan uygulamalar ve dezavantajlı grupların ihtiyaçlarından, sosyal etki çalışmalarından oluşmaktadır.

Türkiye'de ise sosyal turizm literatürü hala gelişim aşamasındadır; sosyal turizmin yönetimi veya sosyal turizmin anlamı üzerine sadece birkaç çalışma vardır (Sarıbaş ve Akbaba, 2018: 196-197). Türkiye'de sosyal turizm uygulamaları, Avrupa'daki sosyal turizm uygulamalarının çeşitliliği ile karşılaştırıldığında da sınırlıdır. Bu nedenle, Türkiye'de akademik olarak incelenen sosyal turizm vakaları literatüre önemli bir katkı sağlayabilir. Aslında Türkiye'nin alternatif yaşam Derneği tarafından yönetilen, Avrupa standartlarına uygun, "alternatif kamp" adlı bir sosyal turizm projesi bulunmaktadır. Kamp, engelli bireyler için açılan ilk ücretsiz kamptır ve Türkiye'deki dezavantajlı gruplara tatil imkânı sunmaktadır. Kampın modeli Avrupa Sosyal turizm modellerine benzer olsa da kamp hiçbir zaman bir sosyal turizm uygulaması olarak akademik araştırma konusu olmamıştır. Kamp, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapan ve sadece gönüllülerle çalışan bir sosyal girişimcilik projesi olması ile özel bir özelliğe de sahiptir. Bu nedenle, araştırma, sosyal turizm kavramının tanımında kapsayıcılığı vurgulayarak, sosyal turizmin kapsayıcı bir toplum yaratma potansiyelini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle ve Türkiye'de sosyal turizm ile ilgili yapılan akademik çalışmaların sosyal turizm uygulamalarının gerisinde kalması nedeni ile bu çalışma, Türkiye'de yürütülen Alternatif Yaşam Derneğinin bir projesi olan Alternatif Kampı bir sosyal turizm uygulaması olarak incelemiştir. Araştırma ile Alternatif Kampın, sosyal turizmi, sosyal dezavantajlı bireylerin topluma entegrasyonunda bir araç olarak nasıl kullandığı gözlemlenmiş ve elde edilen bulgular neticesinde Alternatif Kampın sosyal turizm yaklaşımını baz alarak Türkiye için yeni bir sosyal turizm tanımı önerilmiştir.

SOSYAL TURİZMİN TÜRKİYE'DE AVRUPA'DA KAVRAMSAL GELİŞİMİ

Yılmaz'a (1984) göre, Türkiye'de sosyal turizm 1960'lı yıllarda işçilere ücretli tatil hakları verilmesi ile gelişmeye başlamış ve 1965 yılında memurlar için çıkarılan çalışma saatlerinde azalma yasası ile devam etmiştir. Ancak, sosyal turizmin başlangıcından bu yana geçen 58 yıl dikkate alındığında, sosyal turizm ile ilgili akademik çalışmalar hala sınırlıdır (Sarıbaş ve Akbaba, 2018: 196-197). Sarıbaş ve Akbaba'ya (2018) göre, Türkiye'de sosyal turizm akademik katkılar açısından hala başlangıç aşamasındadır. Türkiye'de ilk olarak Usta (1982) sosyal turizmi "sosyal turizm, iktisadi güçleri nispeten zayıf olan kitlelerin birtakım kolaylaştırıcılar yoluyla turizm hareketine katılmaları ve bundan doğan ilişkilerin tümüdür" olarak tanımlamıştır. 1988 yılında sosyal turizmin tanımı, kitle turizmi, kamu turizmi, işçi turizmi ve sosyal turizm tanımları arasındaki benzerliklere değinen Demirkol (1988: 4) tarafından eleştirilmiştir. 2012 yılına kadar Türkiye'de sosyal turizm ile ilgili neredeyse hiçbir akademik çalışma bulunmamaktadır. 2012 ve 2013 yıllarında sosyal turizm çalışmalarında az miktarda bir artış olmuş ve sosyal turizm kavramı Özgökçeler ve Bıçkı (2013: 560) tarafından insan hakları olarak sosyal turizm perspektifiyle yeniden tanımlanmıştır:

Sosyal turizm, turizmi özel gereksinimleri olan bireyler (engelliler, gençler, çocuklar, yaşlılar, tek ebeveynli aileler vb.) için daha "erişilebilir" hâle getiren tüm girişimleri ihtiva eden; çeşitli sektörler, aktiviteler ve gruplar için sosyal ve ekonomik faydalar üreten bir turizm türüdür.

Ayrıca, 2012 ve 2013 yıllarında sosyal turizm hedef pazarının ihtiyaçları, sosyal turizm kullanıcılarının karşılaştıkları engeller ve sosyal turizmin geliştirilmesine yönelik öneriler birkaç akademik çalışmaya yol açmıştır (Kızılırmak ve Ertuğrul, 2012; Özgökçekler vd., 2013; Uğurlu ve Ar, 2014). Hatta, turizm faaliyetlerine entegre olurken ailelerin zorluklarını daha iyi anlamak için bir vaka çalışması da yapılmıştır (Uğurlu vd., 2014). Ayrıca, sosyal turizmin gelişmesinde yerel yönetimlerin önemini içeren bir çalışmada, turizmle ilgili olan kamu kuruluşlarının sosyal turizm uygulamalarını kolaylaştırmak için alabileceği sorumluluklar belirtilmiştir (Kızılırmak ve Ertuğrul, 2012). Sarıbaş ve Akbaba'ya göre ise sosyal turizm ile ilgili birkaç akademik çalışma olmasına rağmen, Türkiye'de devam eden ve akademik alana yansımayan sosyal turizm uygulamaları bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki akademik çalışmalar gelişen sosyal turizm uygulamalarının gerisinde kalmaktadır (Sarıbaş ve Akbaba, 2018).

Avrupa'da ise sosyal turizm Hunzicker tarafından 1951 senesinde insan hakları bildirgesinin yayınlanmasından 3 sene sonra tanımlanmıştır (Hunzicker, 1951: 1):

Toplum içinde yaşayan dezavantajlı grupların ya da ekonomik açıdan zayıf kesimlerin turizm faaliyetine katılmaları noktasında ortaya çıkan bir tür fenomen ve/veya ilişkiler.

Daha sonra Hunzicker, 1962 senesinde ISTO (Uluslararası Sosyal Turizm Örgütü) ismini taşıyan ve sosyal turizmin bir şemsiye terim olarak kavramsallaşmasını, uygulanma amacının ve genel niteliklerinin tanımlanmasını sağlayan uluslararası bir kuruluş kurmuştur (Haulot, 1983: 559). ISTO'nun sosyal turizm için yaptığı ilk tanım "turizme katılımdan ve daha özel olarak düşük gelirli grupların katılımından kaynaklanan etkiler ve olgular" (BITS, 2003) şeklinde olmuştur. Belanger ve Jolin'e göre bu tanım her ne kadar genel bir tanım olsa da kuruluşun bugün ki sosyal turizmin gelişmesine ve yayılmasına katkıları oldukça önemlidir (Belanger ve Jolin, 2011).

1951 senesinden günümüze kadar geçen süreçte sosyal turizm tanımı kitlesel turizmin ortaya çıkışından etkilenecek gelişmesini sürdürmüş ve etik kavramı da sosyal turizme entegre edilmiştir (Minnaert, Diekmann ve McCabe, 2012: 21). Bu süreci sosyal turizm tanımının modernizasyonu olarak nitelendiren Minnaert vd. sosyal turizm için yeni bir tanım yapmıştır (Minnaert vd., 2007: 9):

Turizm endüstrisinin geri kalanının aksine, sosyal turizm tatilleri sadece bir ürün olarak değil, belirli bir ahlaki inancın bir ifadesi olarak görüyor. Tatiller ya evrensel bir hak olarak ya da ticari turizmin dışında yatan amaçlara ulaşmak için bir araç olarak görülebilir.

Kitle turizminin hızlı bir şekilde gelişmesinin ardından, sosyal turizm kavramının neyi temsil ettiği, ilgili turizm kuruluşları tarafından yeniden tanımlandı, ancak sosyal turizmin tek bir tanımı üzerinde hala bir fikir birliği yoktu. Bu dönemde sosyal turizmin tanımlanmasında önemli etkisi olan üç önemli olay gerçekleşti:

- I. 1990'lardan sonra ISTO, sosyal turizmin kitle turizmine göre en belirgin özelliği olan eşit turizm katılımını (Higgins-Desbiolles, 2006: 1201) yansıtmak için 'sosyal turizm' terimini 'herkes için turizm' olarak değiştirmeyi düşünmüştür. Bu nedenle, küresel olarak 'herkes için turizm' terimini yayınlamak için 1996 yılında Montreal Bildirgesi düzenlendi. Bildirge 13, 14 ve 15. maddelerde gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerin sosyal turizme yönelmelerinin gerektiğini yayınlarken, aynı zamanda hangi kuruluşların veya uygulamaların sosyal turizm olarak nitelendirilebileceğini belirtmiştir. Buna göre, turizm sektörüyle ilişkisi olan ve kâr amacı gütmeyen herkesin eşit bir şekilde turizm faaliyetlerine katılımını gözetilen herhangi bir kuruluş sosyal turizm üyesi olabilir (ISTO, 2016: 3-5).
- II. 1999 yılında etik ve ahlaki değerlerin önem kazanması ile UNWTO turizm için küresel etik kurallarını yayınlamıştır. Buna göre herhangi bir ayırım yapılmadan bireyleri ve

toplumları kapsayarak, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek için turizmin daha liberal ve özgür olması gerektiği belirtilmiştir (UNWTO, 1999).

- III. Kitlesele turizmin yol açtığı eşitsizliğe sosyal turizm anlayışının bir çözüm olabileceği düşünölmeye başlandı. Yerel halk, zincir otellerin açılması ve bu otellerin yerel istihdam yerine yabancı uyruklu çalışanları işe alması ile turizm istihdamından pay alamıyordu. Ayrıca, turizm sezonlarında artan ziyaretçi yoğunluğundan da ticari anlamda faydalanamıyorlardı çünkü gelen ziyaretçiler yalnızca otellerde vakit geçiriyordu. Otellerin kaynaklarını dışarıdan temin etmesi de yerel halka herhangi bir kazanç sağlamıyordu (Minnaert vd., 2012: 21) Bu nedenle sosyal turizme “ev sahibi perspektifi” getirildi. Buna göre, sosyal turizm uygulamalarının yerel halkın sunduğu hizmetlerle alışveriş halinde olması teşvik edildi. Ayrıca sezon yoğunluğunu azaltmak için sosyal turizmi sezon dışı mevsimlerde uygulamaya başlandı (ISTO, 2016: 6-7).

Daha sonra sosyal turizm kavramı, sürdürülebilir turizmin ortaya çıkışı ile erişilebilir turizm, turizm ve etik gibi kavramları da kapsayarak, ölkelerin kendi kültürel ve politik arka planlarına göre uygulanmaya ve tanımlanmaya devam etmiştir (Dumitru, Negricea, and Slapac, 2009, s. 90; Minnaert vd., 2007: 9). Sürdürülebilirlik anlayışı ile Almedia tarafından sosyal turizmin uygulanma amacına yeni bir bakış getirilmiştir (Almedia, 2011: 484):

Sosyal turizm devlet tarafından sosyo-politik olarak teşvik edilir ve bireyler için psikofiziksel iyileşme ve sosyo-kültürel yükseliş için açıkça tanımlanmıştır; sürdürülebilirlik ilkesine göre bu ziyaret edilen yerlere yayılmalıdır.

Baumgartner'a (2013) göre ise sürdürülebilir ve sosyal turizm arasında benzerlikler bulunmaktadır. Her iki turizm türü de eşitliği artırmaya çalışır ve toplumun tüm düzeylerini, sosyal sinerji oluşturmak için turizm faaliyetlerine dahil eder. Bunun yanı sıra her iki turizm türü de turizm sezonunu genişletmek ve turizmde yerel istihdamı artırmak gibi ekonomik refahı artırmak için stratejileri düzenlemektedir.

Genel olarak dünyada sosyal turizm kavramı çerçevesinde gelişen yeni tartışmalara bakılacak olunursa, bu tartışmaların gündemdeki sürdürülebilirlik endişelerinin yarattığı yeni konseptlerle birleşmeye başladığını görülür. Örnek olarak, 2009 yılında bir alt başlığı erişilebilir turizm olan sosyal turizmin artık Dr. Scott Rains tarafından önerilen kapsayıcı turizm adı altında yeni bir konseptle gündeme geldiği öne çıkmaktadır. Ona göre turizm faaliyetlerinin sağlayıcıları fiziksel çevrenin ve sanal iletişim araçlarının görme engelliler, işitme engelliler, tekerlekli sandalye kullananlar için erişilebilir olmasını sağlarken, ziyaret edilen alanda yapılan aktivitelerin veya alanın deneyimlenmesini sağlayacak araçların erişilebilir ya da kapsayıcı olmadığı bir gerçektir. Rains'e göre bir yeri erişilebilir olarak tanımlamak için, görme engelliler için yapılan hissedebilir zemine yatırım yapmak veya halka açık yerlerde merdivenlerin yanına rampa koymak yeterli değildir. Turizmde kullanılan erişilebilirlik kavramı erişilebilir faaliyetler, erişilebilir iletişim ve erişilebilir deneyimleri içermelidir (Rains, 2009). Rains'e göre kapsayıcı turizm bütün engelli insanların seyahatte, yurttaşlıkta, kültürel katılımında tam sosyal katılımlarını güvenceye alan küresel bir harekettir. Kapsayıcı terimi sosyal içermeye karşılık gelmektedir (yani ötekileştirmenin ve sosyal anlamda dışlayıcı olmanın karşıt anlamı)¹. Rains'in öne sürdüğü kapsayıcı turizm her ne kadar 2009 senesinde ortaya atılmış olsa da UNWTO ve UNDP gibi kuruluşlar oteller ve restoranlar için rehber kitaplar yayınlamaya 2018 senesinden sonra

¹ Kaynak: <https://www.slideshare.net/guest6390726/what-is-inclusive-tourism-scott-rains>

başlamışlardır. Hatta, dezavantajlı bireyler tanımı genişletilerek daha kapsamlı bir tanım yapılmıştır (Queensland Government, 2017: 6):

Fiziksel engelli insanlar, tekerlekli sandalye veya hareketli scooter kullanan insanlar; yürüteç veya koltuk değneği kullanan kişiler veya parmak veya el koordinasyonu ile zorluk çeken insanlar; görme bozukluğu olan insanlar işitme bozukluğu olan veya sağır olan insanlar; iletişimi etkileyen algısal veya bilişsel engeli olan insanlar; engellilerin bakıcıları; bebek arabası ve puseti olan insanlar.

Literatürde sürdürülebilirlik ve kapsayıcılık kavramlarının etkileriyle yeniden tartışılan sosyal turizm kavramı 3 farklı yaklaşım altında gruplandırılarak aşağıdaki gibi ele alınabilir:

- I. Farklılaştırma
- II. Entegre etme
- III. Kendini sınıflandırma

Farklılaştırma yaklaşımı, sosyal turizm tanımını diğer erişilebilir, eşit (adil), veya kapsayıcı turizm tanımlarından ayırmaktadır (Scheyvens ve Biddulph, 2018: 7). Scheyvens'e göre sosyal turizm, erişilebilir veya adil turizm ile aynı amaçlara ve hedef pazara (dezavantajlı insanlar) sahiptir. Bununla birlikte, Scheyvens, sosyal turizmin, tüm dezavantajlı grupların yalnızca finansal olanakları olmayan kesimlerine odaklanmasıyla, sosyal turizmin diğer benzer turizm türlerinden farklılaştığını belirterek, diğer turizm türlerinden farklı olduğunu ileri sürmektedir (Scheyvens vd., 2018: 7). Bütünleşik yaklaşımda ise benzer turizm türleri (erişilebilir, adil veya kapsayıcı turizm) "erişilebilir sosyal turizm" gibi kapsayıcı kavramlar altında birleştirilir (Soler, Diaz ve Vera, 2018: 155). Soler vd., (2018) insanların karşılaştığı engellerin sadece tesislerin erişilebilirliği ile ilgili olmadığını, aynı zamanda ekonomik ve bilgiye dayalı sorunların da olduğunu ileri sürmektedir. Buna örnek olarak dezavantajlı bir bireyi ağırlayacak olan otel personelin gerekli eğitimi almamış olması veya otellerin reklam aracılığı ile dezavantajlı gruplara ulaşamıyor olması verilebilir. Dolayısıyla, Soler vd., (2018: 155) erişilebilir turizm ile sosyal turizmi birleştirerek daha kapsamlı bir tanım yapmıştır:

Erişilebilir Sosyal Turizmin, özel ihtiyaçları olan (özellikle finansal ve erişilebilirlik) insanların turizme aktif katılımını kolaylaştırmayı amaçlayan bir dizi girişim olduğunu ve aynı zamanda kullanıcıları için sosyal ağlar ve toplum ve piyasa için ekonomik faydalar sağladığını belirtebiliriz.

Sosyal turizmin tanımlanmasında kendini sınıflandırma yaklaşımı ise ISTO tarafından yapılmaktadır. ISTO'ya göre erişilebilir, genç, yaşlı, sorumlu ve aile turizmi sosyal turizmin alt kategorileri olup, sosyal turizm, dezavantajlı gruplara hitap eden tüm alternatif turizm türlerini kapsayan bir şemsiye kavramdır. Başka bir deyiş ile, bu sınıflandırılmış turizm tiplerinin bir felsefesi olarak ortaya çıkmaktadır:

Sosyal turizm, herkes için tatillere ve turizm faaliyetlerine daha fazla erişim sağlanmasına adil ve sürdürülebilir bir şekilde katkıda bulunan her türlü faaliyeti içermektedir².

Görüldüğü üzere, ISTO'nun sosyal turizmin sınırlarını belirleme çabalarına rağmen, sosyal turizmin anlamı günümüzde hala değişmektedir ve en başından beri olduğu gibi kesin tanımı konusunda bir fikir birliği yoktur (Minnaert vd., 2012: 23). Montreal Bildirgesi'nin son maddesinde sosyal turizm tanımlarındaki bu belirsizliğin nedeni açıklanmaktadır. Bildirgeye göre dünyanın her yerinde çeşitli sosyal turizm uygulamaları bulunmaktadır. Bu uygulamalar ise ülkelerin kendi uygulama amaçlarına ve hedeflerine göre değişiklik göstermektedir. Bu

² Kaynak: <http://www.oits-isto.org/oits/public/section.jsf?id=39>

nedenle, her ülke, kendi ülkesinin kültürüne göre sosyal turizmi 'herkes için turizm' görüşüne bağlı kalarak yeniden tanımlayabilmektedir (ISTO, 2016).

ARAŞTIRMA ALANI

Alternatif Yaşam Derneği'nin (AYDER) internet sitesinde yer alan bilgilere göre, bu organizasyon 2002 yılında "Erişilebilir Türkiye" uygulamalarını desteklemek amacıyla kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Derneğin amaçları şunlardır: toplumdaki fiziksel ve sosyal dezavantajlı grupları içerecek yenilikçi projeler geliştirmek ve engellilik olgusuna sosyal bir farkındalık yaratmak. Bu bağlamda Alternatif Yaşam Derneğinin iki adet yerleşkesi bulunmaktadır. Birisi Ataköy, İstanbul'da yer alan Düşler Akademisi ve bir diğeri ise Kaş, Antalya yerleşkesinde bulunan Düşler Akademisi Kaş'tır. Bu araştırma Düşler Akademisi Kaş tarafından yürütülen Alternatif Kamp uygulamasını araştırma alanı olarak seçmiştir (AYDER, 2014).

Alternatif Kamp, Türkiye'deki ilk, dünyadaki ikinci ücretsiz engelli kampı olmakla birlikte, tamamıyla gönüllü desteği ile yürütülmekte ve ayırım gözetmeksizin bütün engelli türlerine hizmet vermektedir. İlk olmanın bir sonucu olarak, Alternatif Yaşam Derneği (AYDER) Türkiye'de erişilebilir sosyal turizm uygulamasının bir temsilcisi haline gelmiştir. 2002 yılından beri faal olan kamp yaklaşık olarak 8.000 kişiye hizmet vermiş, Türkiye'nin çeşitli illerinde gerçekleştirildikten sonra Kaş belediyesinin derneğe verdiği Çukurbağ Köyündeki eski bir köy enstitüsünün bulunduğu araziye yerleşmiştir. Kamp aktif olarak, spor, kültür ve sanat eğitimlerini tatil konseptiyle birleştirerek yaz sezonunda engelli bireyleri ağırlamaktadır (AYDER, 2014).

YÖNTEM

Çalışmanın araştırma alanı (Alternatif Kamp), kamp gönüllülerinin, çalışanlarının, katılımcılarının (dezavantajlı bireyler) ve yönetim kadrosunun sürekli sirkülasyon halinde olmasından dolayı oldukça dinamik bir yapıya sahiptir. İnsan kaynaklarının sürekli sirkülasyon halinde olmasının yanı sıra, kampın sunmakta olduğu hizmet türü ve konsepti de gelen katılımcı grupların değişen ihtiyaçlarına göre şekil almaktadır. Örnek olarak, bir hafta süresince Down Sendromu olan bireyler gelirken, bir diğer hafta görme engelli olan bireyler gelmektedir. Dolayısıyla yapılan etkinlik çeşitleri katılımcı grupların fiziksel özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir. Gelen gönüllülerin yeteneklerine göre değişkenlik gösteren atölye çalışmaları da bu dinamik yapıya örnek olarak verilebilir. Eğer gönüllüler arasında iyi derecede müzik aleti çalmayı bilen birisi varsa katılımcılara müzik atölyesi yapabilirken, edebiyat bilgisi yüksek olan bir diğer gönüllü kitap atölyesi yapabilmektedir. Bir diğer örnek ise kampın beslenme düzeni ve programının da bireylerin ihtiyaçlarına göre belirlenmesi olabilir: Fenilketonüri (PKU) hastalığı olan bireyler geldiğinde farklı menü ve beslenme saatleri uygulanırken, Down Sendromlu bireylere farklı bir menü uygulanmaktadır. Fakat tüm bu dinamik yapıya rağmen, kampın önceden belirlenmiş köklü bir kültürü ve bazı standardize edilmiş kuralları, öz değerleri bulunmaktadır. Bu yüzden Alternatif Kamp'ın dinamik yapısını, organizasyon kültürünü ve esas değerlerini inceleyebilmek için etnografik alan araştırması yöntemi kullanılmıştır.

Brewer'e (2000: 10) göre etnografik araştırma yöntemi evreni belirli olan bir topluluğu doğal ortamda veya alanda, doğal davranışlarının ve kültürlerinin, araştırmacının da bu sürece direkt olarak dahil olması ile sistematik bir biçimde incelenmesidir. Bu tanımdan yola çıkarak, Alternatif Kampı natürel ortamında derinlemesine gözlemek ve araştırma alanına uyum sağlayabilmek için etnografi metodu seçilmiştir. Alan çalışması yaklaşımı ise bu çalışmada, araştırma alanındaki konsept haftaların ve belirli katılımcıların betimlenmesi için etnografik

araştırma yöntemiyle harmonize edilmiştir. Ayrıca yapılan araştırma spesifik gruplar ve haftalar üzerinden incelendiği için alan araştırması yaklaşımı uygun görülmüştür. Araştırma datası etnografik alan araştırmalarında oldukça sık kullanılan katılımcı gözlem metodu, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış yüz yüze görüşmeler, kişilere ve organizasyona ait ikincil dokümanların incelenmesi metotları ile toplanmıştır (Brewer, 2000: 33,37).

Katılımcı gözlemci olarak kampa 2017 ve 2018 yılları arasında 3 defa alan ziyareti yapılmıştır. 1-15 Temmuz 2017 tarihinde ilk alan ziyareti yapılmıştır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesi ve yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler ilk alan ziyaretinde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini gözlem yapılan katılımcı gruplar hariç 34 (19 kadın 15 erkek) kişiden oluşmakta olup, örneklem kampın paydaşlarına göre gruplandırılmıştır (bkz. Tablo 1). Bunun nedeni kampın tüm kullanıcılarının ve ziyaretçilerinin kamp hakkındaki görüşlerini öğrenmek ve kamp ile ilgili derinlemesine bilgi toplamaktır. Röportaj soruları yarı yapılandırılmış ve esnek olduğu için röportaj soruları röportaj yapılan kişilerin kamptaki statüsüne ve geçmiş deneyimlerine göre şekillendirilmiştir. Genel olarak röportajlarda kampın nasıl yönetilmekte olduğu, kampın sosyal etkisinin ne ölçüde olduğu, kampın kurallarının neler olduğu, kamp kullanıcılarının (gönüllüler, engelli bireyler, çalışanlar, yönetim kurulu, kaymakamlık, sponsorlar) ne şekilde kamptan yararlandığı ve motivasyonlarının neler olduğu sorulmuştur. Röportajlar yaklaşık olarak ortalama 40 dakika sürmüştür ve Türkçe dilinde yapılmıştır. Veri analizi için ATLAS.TI programı kullanılmış, veriler analiz edilirken tematik yaklaşım kullanılmıştır. Röportajların analizleri alanla ilgili bilgili olan ve alan deneyimlerine hâkim olan ikinci bir kodlayıcı ile birlikte yapılmıştır. Böylece veriler üzerinde fikir birliği sağlanmış ve tematik gruplandırma doğru bir şekilde yapılmıştır.

Tablo 1. Araştırma Örneklemi

Araştırma örneklemi
15 kişi kısa dönem gönüllü
6 kişi uzun dönem gönüllü
2 kişi katılımcı grupla gelen refakatçi
Kaş İlçe Kaymakamlığından bir kişi
2 kişi Alternatif kamp sponsoru
3 yönetim kurulu üyesi, 4 tam zamanlı çalışan
AYDER'in kurucusu

İlk alan ziyaretinde elde edilen verilerin analizinden sonra kampa 2018 Ocak ayında ikinci bir ziyaret yapılmıştır. İkinci ziyarette, ilk ziyaret sonucunda elde edilen verilerin doğrulanması ve kamptaki gönüllüler ile ilgili olan bazı değişimleri tektik etmek için gidilmiştir. Kampın üçüncü ziyareti ise 24-30 Mart 2018 tarihinde yapılmıştır. Bu üç ziyaret ile amaç kampı 3 farklı zaman aralığında ve 3 farklı konseptte gözlemleyerek toplanan verilerin doğrulanmasıdır. Bütün bunların yanı sıra, etnografik araştırmalarda karşılaşılan veri geçerliliği ve güvenilirliği

problemlerini önlemek için veri çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır (Golafshani, 2003). Verilerin sadece alanda toplanıyor olmasının yaratabileceği güvenilirlik probleminin önüne geçmek için 1 sene boyunca kamp örnekleme ile kamp dışındaki iletişim sürdürülmüştür. Özellikle kampın kurucu ekibiyle geliştirilen iletişim sayesinde spontane toplantılara ve konuşmalara tanıklık edebilme şansı yaratılmıştır. Bu da verilerin güvenilirliğini ve doğruluğunu pekiştirmiştir. İkincil dokümanların kullanılması ise elde edilen niteliksel verilerin doğrulanmasını sağlamıştır. Hatta gözlem metodu süresince veya sorulan röportaj soruları sırasında yönlendirici etkisi olmuştur. İkincil veriler Kamp ile ilgili gazete kupürleri, belgeseller, araştırmalar, kamp alanındaki toplantı ve oryantasyonlarda alınan ses kayıtları, alanın fotoğrafları ve kamp kurucularının geçmişte çekmiş olduğu videolar olarak gruplandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın birincil bulgusu, bir sosyal turizm uygulaması olarak incelendiğinde, Alternatif Kamp'ın, sunduğu sosyal turizm hizmetinin kapsayıcı olabilmesi için, erişilebilirlik kavramını temel almış olmasıdır. Buna göre, erişilebilirlik kavramını “engelli dostu mekanlar” algısının çok ötesindedir ve birden çok boyutu içinde barındırır. Alternatif Kamp vakası incelemesine göre, kamp için erişilebilirlik kavramı 3 boyutta ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla; (1) bilginin erişilebilir olması, (2) destinasyonun erişilebilir olması, (3) fiyatlandırmanın erişilebilir olmasıdır.

Erişilebilirliğin ilk boyutu olan bilginin erişilebilirliği, Alternatif kampın kurucusuna göre, sosyal turizm uygulamasının hedef pazarına ulaşabilmesidir. Diğer bir deyiş ile dezavantajlı bireylerin (fiziksel ve zihinsel engeli olan bireyler, maddi durumu yeterli olmayan bireyler, yaşlılar, gençler, vb.) var olan sosyal turizm uygulamasından haberdar olabilmesi, sosyal turizm faaliyetleri hakkında bilgi alabilmesi gereklidir. Alternatif Kampa katılımcı olarak gelen 10 Down Sendromlu bireyin refakatçileri ile yapılan görüşmelere göre, Alternatif Kamp bilginin erişilebilirliğini iyi yapılandırılmış bir networke ve medya görünürlüğüne sahip olmasıyla sağlamaktadır.

Artvin’de yaşayan fiziksel engeli olan bir birey düşünün. Eğer medya görünürlüğümüz ve doğru yapılandırılmış bir iş ağıımız olmasaydı Düşler Akademisi’nden nasıl haberdar olacaktı? (Alternatif Yaşam Derneği Kurucusu, 04.10.2017, 17:14).

Alternatif Kampın medya görünürlüğünü incelemek için toplanan haber kupürleri de röportaj verilerini desteklemiştir. Ayrıca, Alternatif Kampın ana sponsoru olan global bir telekomünikasyon şirketinin de medya görünürlüğüne bir katkısı olduğu gözlemlenmiştir. Ana sponsorun YouTube üzerinden yapmış olduğu reklamlar ve logolarını kamp alanında kullandırmaları bu katkılara örnektir.

Erişilebilirliğin ikinci boyutu olan destinasyonun erişilebilir olması Alternatif Kamp örneğinde iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak mekân düz ve 14 dönümlük geniş bir ormanlık arazide, fiziksel ve zihinsel engelli bireylerin rahatça hareket edebileceği ve işlerini kendi kendilerine görebileceği şekilde tasarlanmıştır. Örnek olarak engelli tuvaletlerinin bulunması (bkz. Ek 1), bina girişlerinin merdivensiz olması veya merdiveni olan binaların ek bir girişle desteklenmiş olması (bkz. Ek 2) ve binaların tek katlı olarak alana yayılmış olması verilebilir (bkz. Ek 3). İkinci olarak ise destinasyonun ulaşılabilir olması destinasyon erişilebilirliği için önemli bir unsurdur. Araştırma süresince 1-15 Temmuz tarihleri arasında önce Antalya’dan otobüs ile Down Sendromlu bir grup daha sonra da uçak ile Kıbrıs’tan bir grup çocuk kampa katılım sağlamıştır. Buradan kampın ulaşım açısından bir problemi olmadığı anlaşılmaktadır. Yine araştırma süresince Kaş Merkezine 10 dakikalık uzaklıkta bulunan Çukurbağ Köyüne, özel araçları ile, bisiklet, motor veya minibüs ile gelen ziyaretçiler olmuştur. Mart ayında yapılan alan

ziyaretinde ise düzenlenen sanat kampına çeşitli illerden gelen ressamlar ve ziyaretçiler olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca Alternatif Kamp, yılın her zamanı yurtdışından ve yurtiçinden (Diyarbakır, Ankara, İstanbul, Ereğli vb.) gönüllerine ev sahipliği yapmaktadır. Tüm bunlar kampın ne kadar ulaşabilir olduğunun birer göstergesidir.

Erişilebilirliğin üçüncü boyutu olan finansal erişilebilirlik ise hedef kitlenin satın alabileceği ölçüde sunulan hizmetlerin fiyatlandırmasının yapılmasıdır. Alternatif kamp örneğinde fiyatlandırma dezavantajlı bireyler için ücretsiz olarak belirlenmiştir. Kampın ücretsiz olduğu kampa gelen 10 Down Sendromlu çocuğun aileleri tarafından ve refakatçileri tarafından onaylanmıştır. Hizmetin ücretsiz verilmesinin nedeni ise Alternatif Yaşam Derneğinin Kurucusuna göre genel olarak bakıldığı zaman dezavantajlı bireylerin maddi açıdan zorluklar altında yaşamakta olmalarıdır.

Türkiye’de yaşayan birçok engeli olan bireyin tatil masraflarını karşılayabilecek düzeyde ekonomik gücü yok. Bu yüzden uygun bir fiyatlandırma yapılmadığı sürece verilen sosyal turizm faaliyetine erişilebilir denilmesi mantıklı olmaz. Zaten dernek olarak bizim dezavantajlı bireylere ücretsiz hizmet veriyor olmamızın en büyük nedeni budur. (Alternatif Yaşam Derneği Kurucusu, 13.07.2017, 14:47).

Alternatif Kamp’ın yönetim kuruluna göre toplumda sosyal bir değişim hedefleyen (dezavantajlı bireylerin topluma entegrasyonu gibi) kuruluşların kar elde etmeye odaklanmalarını gerekmektedir. Bu yüzden dezavantajlı gruplara karşı makul fiyatlandırma stratejileri güdülmeli, hatta mümkünse ücretsiz hizmet verilmelidir. Böylece sosyal değişim hedefleyen kuruluşlar daha büyük bir sosyal etki yaratabilirler (13.07.2017, 14:50). Fakat buradaki önemli nokta fiyatlandırmayı makul yaparken hizmet kalitesini düşürmemektir. Gözlemlendiği üzere Alternatif Kamp ücretsiz hizmet sağlarken sunduğu hizmetin kalitesini yüksek tutmaktadır. Bütün konaklama alanları ve yemekhane her gün gönüllüler tarafından temizlenmekte, karşılaşılan alt yapı problemleri veya başka sorunlar giderilmekte ve alınan yiyeceklerin ve içeceklerin organik olmasına dikkat edilmektedir. Isıtma ve su ile ilgili bir problem yaşanmadığı gibi alanda hizmeti sunan insanlar da yaptıkları işleri önemseyen mütevazı tavırlar içindedir. Bunu sağlamanın da en önemli faktörü çalışanların gönüllülerden oluşuyor olmasıdır. Alanın kendi tarım arazisi olması, geri dönüşüme ve çevreye önem vermeleri de yiyecek içecek konusunda ve giderler konusunda tasarruf sağlamaktadır. Hizmet kalitesinin ne kadar önemli olduğunu kavrayabilmek için katılımcı konaklamadaki yatak sayısının, ağırlanan misafir sayısına olan oranı örnek olarak verilebilir: Araştırma süresince 30 kişilik kapasitesi olan katılımcı konaklamaya 10 kişiden fazla katılımcı alınmamıştır. Her hafta değişen gruplar 10-12 kişilik gruplardan oluşmaktadır. Bunun nedeni ise yapılan röportajlara göre aktif ve sosyal etkisi yüksek olabilecek bir hizmet vermek için kapasite olmasına rağmen, sağlanabilecek yüksek verime göre katılımcı sayısının belirleniyor olmasıdır.

Araştırmanın ikincil bulgusu kapsayıcı bir sosyal turizm hizmetine ulaşabilmek için erişilebilirlikten sonra çeşitliliğin sağlanmasıdır. Çeşitlilik kavramı burada herkesin dahil olabileceği anlamına gelmektedir. Bu noktada herkes kelimesiyle vurgulanmak istenilen olgu ötekileştirme yapılmaması gerektiğidir. Buna göre, Alternatif Kamp vakasına bakılacak olunursa çeşitlilik kamp için dezavantajlı bireylerin hiçbir ayırım gözetmeksizin kampa dahil edilmesidir. Kamp yoğun olarak engelli bireylere hizmet verdiği için kampın çeşitlilik kavramını tüm engel gruplarını kabul ederek sağladığı gözlemlenmiştir. Yapılan 1 senelik gözlemlere göre kamp bütün engellilik çeşitlerine açık bir şekilde hizmet vermektedir. Araştırmacı ve katılımcı olarak bulunan periyotlarda kamp Alzheimer başlangıcı olan yaşlılardan oluşan bir grubu kışın ağırlamış, yazın ise Down Sendromlu bireyleri ve Serebral Palsi olan bir grup çocuğu ağırlamıştır. Gönüllülerle yapılan röportajlarda dinlenen hikayelere göre ise görme engelli bireyler, işitme engeli olan bireyler, Diyarbakır Sur’daki olaydan etkilenen küçük çocuklar,

mental retardasyonu olan bireyler ve otizmliler çocuklar da kampta ağırlanmıştır. Aynı zamanda Alternatif Kamp'ın yapıldığı alanda Alternatif Yaşam Derneğinin başka projelerinin de gerçekleştiği göz önüne alınırsa çeşitlilik kavramı genişlemektedir. Bu da kampa katılımcı olarak gelen bireylerin farklı dezavantajlı grupları görmesini ve kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamaktadır.

Biz farklı projeleri bu alanda bilerek gerçekleştiriyoruz. Mehmet Uluğ müzik evinde gerçekleştirdiğimiz Social Inclusion Band projemizde görme engelli olan solistimizi gören Down Sendromlu birisi kendisini hep farklı hissederken bu sefer başka bir duyguya kapılıyor. Ya da kendisinin de bir şeyler başarabileceğini hissediyor. Diğer Kızlar Atakta projemize gelen genç kızlarımız engelli bireyleri gördüğü zaman hayatlarında yapmak istedikleri şeylere motivasyon bulabilmekte daha az zorlanıyorlar. Biz bu projeleri iç içe yapıyoruz çünkü hepsini birbirini besliyor. (AYDER'in kurucusu, 13.07.2017, 20:43)

Son olarak araştırmacı olarak benim de dahil olduğum, kampın yönetici ekibinin, kampa katılımcı olarak gelen bireylerin, refakatçilerin, gönüllülerin ve eğer o esnada varsa gelen ziyaretçilerin aynı sofrada yan yana oturarak akşam yemeklerini yemesi kampın ırk, din, dil ayrımı yapmadan çeşitlilik kavramını yaratmış olduğunu gösteren en önemli olgudur.

Araştırmanın üçüncül bulgusu Alternatif kampın hem sosyal turizm kullanıcılarının (dezavantajlı bireyler) hem de sosyal turizm kullanıcısı olmayan bireylerin (dezavantajlı olmayan, örn: gönüllüler) aktif olarak katılım sağlayabileceği etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Bunun en önemli nedeni, herhangi bir engeli olan katılımcıya, engeli bulunmayan bir birey ile eşit şartlar altında düzenlenen aktiviteye katılım gösterebileceğini, zorluk olarak gördüğü birçok aktiviteyi esasında başarabileceğini katılımcının kendisine kanıtlamaktır. Bu nedenle sosyal turizm uygulaması olarak kamp, gönüllülerin ve katılımcıların birlikte bütünlük içinde yapabileceği aktiviteleri uygulamaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, engelli bireylerin, daha önce imkânsız olarak algıladıkları şeyleri başarabileceklerini fark etmelerini sağladığı araştırma boyunca gözlemlenmiştir. Fakat, gönüllülerin ve dezavantajlı bireylerin bu entegrasyonunu sorunsuz olarak sağlayabilmek ve bir rehabilitasyon merkezi mantığından çıkıp sosyal entegrasyon amacına odaklanabilmek adına kamp, iki kural uygulamaktadır. Bu iki kural katılımcıların seçilmesi esnasında uygulanmaktadır. İlk kural, yoğun öz bakım gerektiren bir kişi, yüzme, binicilik, gönüllülerle dalış vb. gibi kampın günlük faaliyetlerine katılamayacağı için, yalnızca öz bakım yeteneğine sahip bireyleri kabul etmektir. Kampın ikinci kuralı bireyleri aileleri olmadan kabul etmektir. Yapılan röportajlarda aile kabul edilmemesinin en önemli nedeninin, dezavantajlı bulunan bireylerin ailelerine olan bağımlılıklarını kırmalarına yardımcı olmak olduğu ortaya çıkmıştır. Bu iki kural, bir rehabilitasyon merkezi gibi profesyonel bir atmosfer yaratmak yerine dezavantajlı insanlar için sosyalleşmelerini kolaylaştıracak samimi bir atmosfer yaratmak ve eğlenmelerini, kaliteli zaman geçirmelerini sağlamak için tasarlanmıştır.

Biz buraya aileleri kabul etmediğimiz için sonuçlar [kampın sosyal etkisi] bir haftada görünebiliyor. Bir uzman olarak bunun [çocukların davranışsal değişimi] olduğuna hala inanmıyorum. Bazı ailelerin çocuklarını yalnız bırakmak istemediklerini görüyorum. Hatta bizi takip eden aileler bile oluyor. Mesela, Kaş'ta çocuklarla denize gidiyoruz ve bizimle tesadüfen karşılaşmış gibi yapıp birdenbire yanımıza geliyorlar. Fakat çocuklar için aileden bir süre ayrı zaman geçirmek çok önemli. Çünkü deneyimlerime göre, çocuklar her zaman için ailelerinin yanındayken alışkanlıklarını sürdürmeye devam ediyorlar, mesela yemek masasından, yapabildiği halde, kendi tabaklarını kaldırıp makineye koymamak gibi... Fakat, burada aileleri olmadığı için koyduğumuz kurallara hemen adapte olup bir yetişkin gibi davranıyorlar. Bize asla direnmiyorlar ve her yemek sonrasında kendi tabaklarını masadan kaldırıp makineye yerleştiriyorlar. Bu çocuklara başarı hissi de veriyor aynı zamanda. Kendi işlerini kendilerinin

görebildiğini deneyimlemek onlara cesaret veriyor. Başkalarının yardımı olmadan bir şeyler başarabildiklerini fark ediyorlar. (Tam zamanlı çalışan (2), 15.07.2017, 09:40)

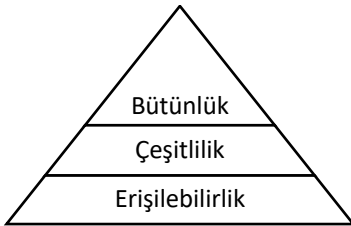
Bu iki kuralın sayesinde kampa gelen katılımcılar kendi başlarına yeni bir deneyim kazanarak (mesela tatil çantalarını kendilerinin hazırlaması gibi) bağımsızlıklarını geliştirirken, aynı zamanda da gönüllülerin yapabildiği aktivitelere katılarak ve atölyeler sayesinde bir ürün ortaya çıkartarak başarı ve faydalı olma, topluma katkı sağlama hislerini de besliyorlar. Bu yüzden diyebiliriz ki, sosyal turizmi dezavantajlı bireylerin topluma katılmasında bir araç kullanmak için, bütünlük üçüncü aşamadır.

TARTIŞMALAR VE SONUÇ

Bu araştırma, Türkiye'nin Alternatif Kamp uygulamasını etnografik araştırma yöntemlerini kullanarak inceleyerek Türkiye'deki sosyal turizm kavramını yeniden değerlendirmiştir. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye'nin ülkeye özgü bir sosyal turizm modelinin uygulanmasında izlediği yaklaşımlardan birine katkıda bulunmaktadır. 2002 yılından bu yana faaliyet gösteren Alternatif Kamp, Türkiye'de gönüllülerle çalışan ve engelli bireyler için kurulan ilk ücretsiz tatil kampı olduğu için araştırma alanı olarak seçilmiştir. Kamp, 1 Temmuz 2017 ile 1 Temmuz 2018 tarihleri arasında farklı zaman aralıklarında üç kez katılımcı gözlemci olarak ziyaret edilmiştir.

Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre sosyal turizm, erişilebilirlik, çeşitlilik ve bütünlük boyutlarını benimseyerek dezavantajlı kişilerin sosyal katılımını artırmak için bir araca dönüşebilir. Literatür incelemesine göre, sosyal turizmin dünya çapında geçerli olan sabit bir tanımı veya uygulama modeli yoktur. Siyasi ve kültürel faktörler genellikle sosyal turizme olan yaklaşımı belirler (ISTO, 2016). Türkiye'nin sosyal turizm alanındaki akademik çalışmalarını düşündüğünde, tanımlamalar esas olarak Türkiye'deki sosyal turizm uygulamaları kavramı dikkate alınmadan yapılmaktadır (Saribaş vd., 2018). Sosyal turizm kavramı ise ülkeye özgü uygulamalar veya tanımlar ile gelişmektedir (ISTO, 2016).

Dolayısıyla, Alternatif Kampın perspektifi baz alınarak Türkiye'de sosyal turizm için yeni bir tanım önerilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Sürdürülebilirlik ve kapsayıcılık açısından turizm çalışmalarındaki mevcut eğilimler dikkate alınarak (United Nations, 2015), sosyal turizm için yeni bir tanım önerilebilir. Sosyal turizmin tanımları genellikle fiyatlandırma stratejilerine dayanmaktadır ve bu durum dezavantajlı bireylerin turizm faaliyetlerine katılımının önündeki tek engelin fiyatlandırma olduğu gibi yanlış bir imaj doğurmaktadır. Ancak kapsayıcılığın uygun fiyatlardan daha derin bir anlamı vardır (Rains, 2009). Sosyal turizmin fiyat temelli tanımları erişilebilirlik, kapsayıcılık ve çeşitliliğin boyutlarını gölgede bırakmaktadır (Soler vd., 2018). Bu yüzden araştırma bulguları neticesinde elde edilen kapsayıcı sosyal turizm yaklaşımı, sosyal turizme yeni bir tanım getirmek için kullanılabilir (Şekil, 1). Bu noktada kapsayıcı turizmi uygulamak, sosyal turizmi uygulamaktan ziyade daha kapsamlı bir yaklaşım gibi gözükmektedir, çünkü kapsayıcı turizm tüm insanları sosyal turizm gibi turizm faaliyetlerine entegre etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, dezavantajlı gruplar için fiyatların erişilebilirliği kapsayıcı turizm endişesi dışında kalmaktadır. Kapsayıcı turizm ve sosyal turizm birbirlerinin eksikliklerini tamamladığından, iki kavramı birleştirerek daha iyi bir tanım önerilebilir.



Şekil 1: Kapsayıcı Sosyal Turizm Yaklaşımı

Sonuç olarak, Türkiye’de var olan kapsayıcı sosyal turizm yaklaşımı (bkz. Şekil 1), kapsayıcı sosyal turizme yol açan erişilebilirlik, çeşitlilik ve bütünlük olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Erişilebilirlik boyutu üçgenin temeli olarak alınmıştır, çünkü erişilebilirlik tüm insanları turizm faaliyetlerine dahil etmek için uygun fiyatlandırma, destinasyona ulaşılabilirlik, destinasyonun erişilebilir bir alana sahip olması ve hedef pazara erişilebilirlik gibi üç aşamadan oluşmaktadır. Erişilebilirlikten sonra çeşitlilik boyutu, turizmin ayırım gözetmeksizin herkesin hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Son olarak ise, bütünlük boyutu turizm aktivitelerinin herkes tarafından kolayca deneyimlenebilecek aktivitelerden oluştuğuna emin olmak için koyulmuştur. Kapsayıcı sosyal turizm üçgeninin boyutları dikkate alınarak sosyal turizmin tanımı şu şekilde revize edilebilir: Sosyal turizm, turizm gelişimi ve faaliyetleri yoluyla, dezavantajlı grupların eşitsizliklerine ve dışlanmalarına karşı sergilenen bir duruştur. Sosyal turizm, turizm faaliyetlerinin, politikalarının, hizmetlerinin ve ürünlerinin toplumdan dışlanan dezavantajlı grupların sorunlarını çözmek için erişilebilir (bilgi, altyapı, fiyat), kapsamlı ve entegre olmuş bir araca dönüştüğü yerde başlar.

KAYNAKÇA

Almedia, M. (2011). The development of social tourism in Brazil. *Current Issues in Tourism*, 14(5), 483-489.

AYDER. (2014). Kapsayıcı piyasa iş modeli olarak Alternatif Yaşam Derneği; AYDER ve Düşler Akademisi. duslerakademisi-kas.org/wp-content/uploads/2014/09/AYDER-duslerakademisi.doc

Baumgartner, C. (2013). Social tourism and sustainability. In L. Minnaert, R. Maitland, & G. Miller, *Social tourism; Perspectives and potential*, (pp. 166- 176). New York: Routledge.

Belanger, C. and Jolin, L. (2011). The International Organisation of Social Tourism (ISTO) working towards a right to holidays and tourism for all. *Current Issues in Tourism*, 4(5), 475-482.

Brewer, D. J. (2000). *Ethnography*. Buckingham: Open University Press.

Demirkol, Ş. (1988). Sosyal Turizm ve Türk Turizmindeki Yeri (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Dumitru, N., Negricea, C. and Slapac, A. (2009). Social Tourism; a factor in cultural, social and economic change. *Romanian Economic and Business Review*, 4(2), 89-94.

Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597-606.

Haulot, A. (1983). International Bureau of Social Tourism. *Annals of Tourism Research*, 10(4), 558-560.

Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management*, 27(6), 1192-1208.

Hunziker, W. (1951). *Social tourism: Its nature and problems*. Geneva: International Tourists Alliance Scientific Commission.

ISTO. (2016). Montreal Declaration; Towards a humanist, social vision of tourism.

<http://www.oits-isto.org/oits/public/section.jsf?id=44>

Kızırlı, İ. ve Ertuğrul, M. S. (2012). Sosyal turizmin gelişiminde yerel yönetimlerin rolü ve yapılan uygulamalar. *Manas Journal of Social Studies*, 1(2), 34-53.

- McCabe, S. (2015). *Is the UK being left behind? Current trends in social tourism in Europe and beyond, commissioned by Family Holiday Association*. UK: Laurance Paper Co.
- Minnaert, L., Diekmann, A. and McCabe, S. (2012). Defining social tourism and its historical context. In L. Minnaert, A. Diekmann, and S. McCabe, *Social tourism in Europe; Theory and practice* (pp. 18-30). Bristol, UK: Channel View Publications.
- Minnaert, L., Maitland, R. and Miller, G. (2007). Social tourism and its ethical foundations. *Tourism, Culture & Communication*, 7(1), 7-17.
- Özgökçeler, S. ve Bıçkı, D. (2013). Bir turizm hakkı olarak sosyal turizm ve engelliler. Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar, Bildiri Kitabı 3: 7. Ulusal Sosyoloji Kongresi (549-565). Muğla, Turkey: Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Queensland Government. (2017). Inclusive Tourism Making your business more accessible and inclusive, Advancing Tourism Report 2016-20.
- Rains, S. (2009, October 11). What is inclusive tourism. https://www.slideshare.net/srains/what-is-inclusive-tourism-by-scottrains?qid=a4aad01b-4eee-4232-97ba7ded354d3808&v=&b=&from_search=10
- Safrit, D. and Schmiesing, R. (2012). Volunteer models and management, chapter 1, p. 3-31, In; Connors, T. (Eds.), *The Volunteer Management Handbook: Leadership strategies for success* (2nd ed.), (3-31). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Sarıbaş, Ö. and Akbaba, A. (2018). *A general overview of social tourism literature*. Paper presented at the 3rd International Eastern Mediterranean Tourism Symposium Iskenderun, Turkey. https://www.researchgate.net/publication/324706453_A_General_Overview_of_Social_Tourism_Literature_in_Turkey_A_Bibliometric_Study_on_Social_Tourism_Researches
- Scheyvens, R. and Biddulph, R. R. (2018). Inclusive tourism development. *Tourism Geographies*, 20(4), 1-22.
- Soler, J., Diaz, M. and Vera, P. (2018). The Accessible Social Tourism: A new tourist model. *Cuadernos de Turismo*, 41, 139-155.
- United Nations. (2015). Sustainable development goals knowledge platform. Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- UNWTO. (1999). Global code of ethics for tourism. <http://www.unep.org/bpsp/Tourism/WTO%20Code%20of%20Conduct.pdf>.
- Uğurlu, K. ve Ar, H. (2014). Engelli bireylerin ve ailelerin sorunlarının tespit edilememesinin sosyal turizm projelerine engel teşkil etmesi: Kırklareli ili örneği presented at the 15th National Tourism Conference 2014, Ankara, Turkey
- Usta, Ö. (1982). Sosyal turizm. İzmir: İstiklal Matbaası
- Yılmaz, Y. (1984). *Sosyal turizm ve Türkiye* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

Ekler

Ek 1: Engelli bireyler için tasarlanmış katılımcı konaklama tuvaletleri



Ek 2: İkinci ana bina girişi



Ek 3: Alternatif Kamp genel görünümü

